

BARNAFRID
Institutionen för biomedicinska och kliniska
vetenskaper, BKV
LINKÖPINGS UNIVERSITET

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.da@regeringskansliet.se
JU2025/01945

Remissvar

Utkast till lagrådsremiss Sänkt straffbarhetsålder för allvarliga brott

Barnafrid, nationellt centrum för kunskap om våld mot barn, har beretts möjlighet att inkomma med ett remissvar på Utkast till lagrådsremiss Sänkt straffbarhetsålder för allvarliga brott.

Sammanfattning av synpunkter

Argumenten vi anför är till största del samma som lyftes i remissvaret till slutbetänkande av utredningen om skärpta regler för unga lagöverträdare - Straffbarhetsåldern SOU 2025:11 mot att sänka straffbarhetsåldern till 14 år för vissa brott.

Barnafrid uttrycker oro över förslaget i lagrådsremissen att ytterligare sänka straffbarhetsåldern till 13 år, trots att en övervägande majoritet av remissinstanserna avstyrker eller har invändningar mot den tidigare utredningen att införa en straffbarhets ålder vid 14 för vissa allvarliga brott. Remissvaren i den tidigare utredningen SOU 2025:11 var genomgående kritiska till förslaget utifrån en rad aspekter. Det framkom bland annat:

- förslaget är oförenlig med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och de uttalanden och rekommendationer som FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) lämnat,
- barns mognad,
- oförutsägbart rättssystem,
- avsaknad av evidens för att en sänkt straffbarhetsålder ska förhindra kriminalitet samt
- att det pågår stora förändringar inom både socialtjänst och rättsväsende för att förhindra att barn och unga hamnar i kriminalitet, vilka ännu inte kunnat följas upp.

Barnafrid instämmer i denna kritik och anser att det saknas tillräckligt stöd för att en åtgärd som sänkning av straffbarhetsåldern skulle bidra till att minska den allvarliga brottsligheten bland barn och unga.

Förslag: Straffbarhetsåldern sänks till 13 år för brott med minimistraff fängelse i fyra år eller mer samt försök, förberedelse och stämpling till sådana brott.

Barnafrid avstyrker förslaget.

Barnafrids ställningstagande

Utredningen SOU 2025:11 beskriver utifrån forskning hur barn och unga är mer benägna att ta risker, har sämre förmåga till impulskontroll och att bedöma de framtida konsekvenserna av sitt handlande än ungdomar i de övre tonåren och unga vuxna. Barn är därmed också lättare offer för grooming i syfte att begå brott. Mot denna bakgrund framstår det som orimligt att lägga straffrättsligt ansvar på 13-åriga barn. Den oroande utvecklingen med grov brottslighet i allt yngre åldrar är ett allvarligt samhällsproblem, men det kräver insatser som utgår från barns behov och rättigheter – inte enbart straffrättsliga åtgärder. I stället bör fokus ligga på förebyggande arbete, samverkan mellan myndigheter och långsiktiga insatser för att skydda och stödja barn och unga.

Barnafrid menar att i avsaknad av tydlig evidens för sänkt straffbarhetsålder, bör problematiken med grov kriminalitet som en liten grupp barn ägnar sig åt angripas på andra sätt än föreslagen lagändring. Som utredningen i SOU 2025:11 har visat är det inte en effektiv åtgärd för att minska brottsligheten i allmänhet och inte heller i förhållande till den problembild som direktiven angett. Ett stort antal åtgärder har under kort tid vidtagits för att komma till rätta med rådande situation av ökad grov kriminalitet bland barn och unga och rekrytering av unga till kriminella gäng. Dessa åtgärder behöver få utvärderas.

Barnrättskommitténs direktiv bör tas på allvar. Där anges att konventionsstaterna inte bör införa straffrättsliga system med olika straffbarhetsålder beroende på brottets allvar. Barnrättskommittén betonar att denna typ av lagstiftning ofta motiveras av ett behov att visa handlingskraft i frågor som rör unga lagöverträdare, snarare än att utgå från evidens för hur brottsligheten kan minskas och kanske än viktigare barnperspektivet i rättssystemet.

Barnafrid delar den oro som flera remissinstanser har uttryckt kring hur föreslagen lagstiftning ska behandlas rättsligt. Under en förundersökning kan brottsrubriceringar komma att ändras vilket väcker frågor om när en utredning enligt lagen om unga lagöverträdare övergår till en förundersökning – och om den

därefter kan återgå till att hanteras enligt samma lag. Den praktiska tillämpningen riskerar att bli problematisk, särskilt när rättsväsendet ska bedöma straffvärdet för ett brott som inte omfattas av straffbarhet.

Det kan också framstå som både svårt att förstå och inkonsekvent att barn kan dömas för vissa mycket allvarliga brott men inte för andra brott som för brottsoffer och allmänhet kan uppfattas minst lika allvarliga.

Barnafrid menar att barn och unga har rätt till tydlig och begriplig information om när straffrättsligt ansvar inträder. Det föreslagna systemet riskerar att skapa förvirring och rättsosäkerhet. Det är en viktig princip för att medborgare oavsett ålder ska känna sig trygga. Med en särskild sänkning av straffbarhetsåldern till 13 år för vissa brott riskerar rättssystemet att bli svårt att förstå för barn och unga.

Barnafrid saknar också i aktuell utredning en grundligare översyn kring hur effekterna av föreslagen lagändring ska följas upp. I lagrådsremissen är den sänkta straffbarhetsåldern till 13 år tänkt som en försöksperiod under fem år. Därefter ska en utvärdering visa om den grova kriminaliteten gått ned bland barn under 15 år. Barnafrid önskar tydligare information om hur uppföljningen ska genomföras, vilka indikatorer som ska användas och hur barns rättigheter ska säkerställas. Särskilt viktigt är att utvärderingen även omfattar hur lagstiftningen påverkar de barn som döms till fängelse, både juridiskt, socialt och psykologiskt. Fokus på en sådan utvärdering bör även ligga på hur föreslagen lagstiftning påverkar de barn som får fängelse.

Barnafrid önskar framhålla det som konstateras i SOU 2025:11 att den grova brottsligheten bland barn och unga är ett misslyckande från samhällets sida. Barnafrid anser att större fokus bör läggas på förebyggande åtgärder innan barnen kommer i kontakt med rättsväsendet. Socialtjänst, skola och förskola samt civilsamhället behöver stärkas för att tidigt upptäcka och förhindra den negativa utvecklingen och bryta den nedåtgående spiral vi idag ser bland våra unga. Det är även ytterst brådskande att köerna till barn- och ungdomspsykiatrisk bedömning och vård kan kortas så att barn med tidiga beteendeproblem får evidensbaserad behandling tidigt. Detta inkluderar även stöd till föräldrar och skolpersonal.

I detta ärende har Laura Korhonen, centrumchef, beslutat och Anna Nelsson och Sofia Melén Moadi, utredare, varit föredragande.

För Barnafrid – nationellt centrum för kunskap om våld mot barn

Linköping den 5 november 2025

Laura Korhonen, prof.
Centrumchef